

Sử dụng phương pháp dạy học Mĩ thuật theo hướng phát triển năng lực cho học sinh

Nguyễn Thị Kim Phượng*

*Trường đại học Thủ Dầu Một

Received: 20/5/2024; Accepted: 28/5/2024; Published: 06/6/2024

Abstract: The article mentions methods of teaching Fine Arts in a positive way. The main issues presented in the article are the theoretical basis and system of methods that partly help teachers have new directions in teaching and learning the subject. fine arts, efforts to promote students' abilities.

Keywords: Art, method, capacity, development.

1. Đặt vấn đề

Thực hiện chủ trương đổi mới căn bản toàn diện giáo dục và đào tạo, với mục tiêu “chuyển mạnh phát triển giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển năng lực toàn diện và phẩm chất người học ” phương pháp dạy học là việc làm thiết yếu và quan trọng nhất.

Đây là phương pháp phát huy tính tích cực chủ động của người học, lấy học sinh làm trung tâm, kích thích sự tương tác, tư duy sáng tạo và phát triển nhận thức. từ đó các em có thể hình thành và phát triển các năng lực.

Mĩ thuật là môn học có vai trò quan trọng trong việc giáo dục, phát triển toàn diện học sinh. Thông qua các hoạt động tạo hình sẽ khơi gợi và phát huy được năng khiếu thẩm mỹ vốn có ở trẻ, bước đầu hình thành, phát triển năng lực; thể hiện cảm xúc, tư duy sáng tạo, năng lực quan sát, nhận thức về thế giới xung quanh giúp học sinh có được những khả năng biểu đạt và giao tiếp thông qua hình ảnh; khám phá và hiểu được văn hoá thông qua nghệ thuật thị giác, hình thành các kĩ năng sống, từ đó hình thành năng lực giao tiếp, hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo, bước đầu làm quen, tìm hiểu và cảm nhận về đẹp của sản phẩm/ tác phẩm nghệ thuật, yêu thích cái đẹp và vận dụng cái đẹp vào cuộc sống hàng ngày. Bài viết tập trung nghiên cứu xây dựng kế hoạch, phương pháp dạy - học nhằm phát huy năng lực cho học sinh.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp dạy học mĩ thuật theo hướng phát triển năng lực học sinh

2.1.1. Dạy học phát triển năng lực

Dạy học phát triển năng lực: “Là cách tiếp cận đảm bảo cho dạy học vừa tập trung vào phát triển năng lực, phẩm chất của học sinh vừa dựa vào năng lực nền tảng và tổ chất của học sinh. Dạy học phát triển năng lực có những đặc trưng sau: Phát triển toàn diện phẩm chất

và năng lực; nội dung và hoạt động trong các môn học được liên kết với nhau, gắn với tình huống thực tiễn; người dạy tổ chức, tư vấn, hỗ trợ giúp người học tự lực, tích cực và sáng tạo trong học tập. Chú trọng sử dụng các quan điểm, phương pháp, kỹ thuật, thủ thuật dạy học tích cực giúp người học trải nghiệm thực tế, tìm kiếm và vận dụng kiến thức; hình thức học cá nhân, học hợp tác với các hoạt động đa dạng; đẩy mạnh việc ứng dụng công nghệ thông tin; dựa vào tiêu chí hoặc bộ công cụ chủ yếu hướng vào năng lực đầu ra; tính đến sự tiến bộ, tư vấn cho người học phương thức học tập hiệu quả; chú trọng vào các sản phẩm học tập và khả năng vận dụng trong thực tiễn.

2.1.2. Năng lực mĩ thuật của học sinh

Năng lực đặc thù môn Mĩ thuật (năng lực mĩ thuật) là khả năng huy động tổ hợp các thuộc tính cá nhân để thực hiện thành công một tác phẩm nghệ thuật/ sản phẩm nghệ thuật nhất định. Năng lực mĩ thuật được hình thành trong quá trình học tập và sáng tạo, có nền tảng là năng khiếu mĩ thuật. Tổ chức các quy trình dạy học mĩ thuật nhằm phát triển trí tuệ thị giác không gian và ngôn ngữ thẩm mỹ. Giáo dục mĩ thuật khuyến khích HS phát triển các năng lực: trải nghiệm, kỹ năng và kỹ thuật, biểu đạt, phân tích và diễn giải, giao tiếp và đánh giá .

Năng lực mĩ thuật gồm: cảm thụ thẩm mỹ; sáng tạo; giao tiếp nghệ thuật; phân tích, đánh giá; quan sát, khám phá, năng lực mĩ thuật gồm các thành phần: quan sát và nhận thức thẩm mỹ, sáng tạo và ứng dụng thẩm mỹ, phân tích và đánh giá thẩm mỹ.

2.1.3. Phương pháp dạy học mĩ thuật phát triển năng lực

Phương pháp dạy học là cách thức tổ chức dạy của giáo viên và cách tổ chức học của học sinh để cùng đạt được mục tiêu đề ra của bài học. Phương pháp dạy học được thể hiện thông qua quy trình dạy học với các hoạt động: 1) Hướng dẫn học sinh quan sát, nhận xét;

2) Hướng dẫn học sinh cách thức tạo sản phẩm mỹ thuật; 3) Hướng dẫn học sinh thực hành sáng tạo ra sản phẩm mỹ thuật; 4) Nhận xét, đánh giá. Bản chất của phương pháp dạy học phát triển năng lực là chú trọng sử dụng các quan điểm, phương pháp, kỹ thuật, thủ thuật dạy học tích cực giúp người học trải nghiệm, tìm kiếm và vận dụng kiến thức vào thực tế.

Môn Mỹ thuật đề cao việc sử dụng các phương pháp dạy học phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của người học, trong đó nhấn mạnh yêu cầu tích hợp, lồng ghép nội dung lý thuyết trong thực hành, thảo luận, kết hợp liên hệ kiến thức, kỹ năng của môn Mỹ thuật với kiến thức, kỹ năng của các môn học, hoạt động khác một cách phù hợp, thiết thực. Chương trình môn Mỹ thuật chú trọng dạy học trải nghiệm; vận dụng linh hoạt các phương pháp, kỹ thuật, hình thức tổ chức dạy học, không gian hoạt động học tập nhằm huy động kiến thức, kinh nghiệm, kích thích trí tưởng tượng, tư duy hình ảnh thẩm mỹ, tạo cơ hội để học sinh được vận dụng kiến thức, kỹ năng vào thực hành, thể nghiệm ý tưởng và đưa các sản phẩm sáng tạo vào đời sống; coi trọng kết hợp phương pháp dạy học với khai thác, sử dụng hợp lý thiết bị dạy học, mạng Internet, tận dụng các chất liệu, vật liệu sẵn có ở địa phương.

Để áp dụng các phương pháp dạy học mỹ thuật theo hướng phát triển năng lực học sinh

- 1) Tổ chức dạy học mỹ thuật tích hợp, liên thông với các môn học khác;
- 2) Vận dụng phương pháp dạy học trực quan kết hợp với các phương pháp và kỹ thuật dạy học tích cực;
- 3) Vận dụng phương pháp dạy học giải quyết vấn đề một cách linh hoạt;
- 4) Vận dụng phương pháp dạy học thực hành kết hợp với kích thích hứng thú học tập của học sinh;
- 5) Tăng cường dạy học cá nhân kết hợp với dạy học hợp tác;
- 6) Tổ chức dạy học theo chủ đề dưới hình thức dự án học tập, chủ đề STEAM và trải nghiệm sáng tạo;
- 7) Tổ chức các cuộc thi vẽ tranh theo chủ đề trong phạm vi lớp học.

2.2. Lựa chọn và vận dụng phương pháp dạy học mỹ thuật theo hướng phát triển năng lực học sinh.

2.2.1. Xây dựng kế hoạch dạy học phù hợp theo định hướng phát triển năng lực:

Để thực hiện tốt việc dạy học phát triển năng lực cho HS giáo viên cần nghiên cứu kỹ các nội dung trong sách Dạy và Học Mỹ thuật như:

Theo Chủ đề.

Kiến thức – kỹ năng mỹ thuật theo các chủ đề dựa trên sự liên kết các phân môn Mỹ thuật.

Mục tiêu học sinh cần đạt dựa trên chuẩn kiến thức

kỹ năng theo chủ đề, có sự tích hợp với kiến thức- kỹ năng của các môn học có liên quan. Các năng lực cốt lõi được phát triển: Sáng tạo, biểu đạt bằng ngôn ngữ tạo hình, ngôn ngữ diễn đạt, giao tiếp, đánh giá.

Phương pháp dạy học: dựa trên sự trải nghiệm, sự khám phá kiến thức, kỹ năng sáng tạo linh hoạt của học sinh trong các quy trình mỹ thuật dưới sự hướng dẫn của giáo viên.

HS tham gia tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau trong quá trình hoạt động học tập và sản phẩm, dựa trên năng lực theo hướng dẫn của giáo viên.

Căn cứ vào các nội dung trên giáo viên cần nghiên cứu, xây dựng kế hoạch dạy học sao cho phù hợp.

2.2.2. Hình thành và phát triển năng lực thông qua giáo dục Mỹ thuật.

Giáo viên cần nắm được cách tổ chức các quy trình dạy – học mỹ thuật nhằm phát triển thị giác – không gian và ngôn ngữ thẩm mỹ. Giáo dục mỹ thuật khuyến khích học sinh phát triển các năng lực:

+ Năng lực trải nghiệm:

- GV cần gợi mở để học sinh thông qua những vấn đề trải nghiệm để các em có sự tò mò, khám phá và sáng tạo

+ Năng lực kỹ năng và kỹ thuật :

-Giáo dục mỹ thuật giúp cho học sinh phát triển ngôn ngữ không gian – thị giác, học sinh học các ngôn ngữ mỹ thuật khi các em thực hành và hiểu cách sử dụng đường nét, hình khối, kích cỡ, bố cục, màu sắc.

- Học sinh sẽ vận dụng năng lực này từ thực tiễn vào bài học và từ bài học vào thực tiễn

Ví dụ: Khi dạy chủ đề Sự liên kết thú vị của các hình khối các em nắm được các hình khối, sắp xếp các hình khối để tạo thành một sản phẩm mỹ thuật liên quan đến cuộc sống như: Ngôi nhà, tủ lạnh, ti vi,...

+ Năng lực biểu đạt :

- Giáo dục mỹ thuật giúp học sinh có khả năng khám phá ra năng lực của mình thông qua các phương tiện khác nhau cũng như trải nghiệm những niềm vui thích khi tạo ra những sản phẩm, những biểu đạt mang tính độc lập và đặc sắc của mình.

+ Năng lực phân tích và diễn giải :

-Giáo dục mỹ thuật mang lại cho học sinh “con mắt” tò mò để tìm hiểu và phân tích. Qua đó các em phát triển tính sáng tạo và khám phá những ý tưởng mới khi tìm hiểu các bức tranh, các tác phẩm nghệ thuật, bài thuyết trình hoặc các buổi triển lãm.

Ví dụ: Khi dạy chủ đề về Tìm hiểu tranh theo chủ đề Ước mơ của em, GV cần hướng dẫn để các em thể hiện được năng lực này như: Phân tích về hình ảnh, màu sắc, đường nét, bố cục của bức tranh, diễn giải và

trình bày được ước mơ của mình một cách trôi chảy thuyết phục,...

+ Năng lực giao tiếp và đánh giá:

– Học sinh sẽ thảo luận và đánh giá các hoạt động tại lớp học. Trong suốt quy trình, giáo viên và học sinh có thể thảo luận mục đích và kết quả qua từng bước sáng tạo từ đầu cho đến khi có sản phẩm cuối cùng. Sau mỗi quy trình, giáo viên và học sinh sẽ đánh giá chất lượng của mỗi sản phẩm được tạo ra cũng như hiệu quả xuyên suốt quá trình học tập.

Khi dạy chủ đề, học sinh sẽ đánh giá được hoạt động học tập tại lớp của mình của bạn, đánh giá kết quả học tập (sản phẩm) sau mỗi tiết học. HS sẽ đánh giá quá trình tạo hình ảnh và đánh giá kết quả học tập cá nhân.

GV cần tạo điều kiện cho các em thể hiện năng lực đánh giá bằng hình thức hỏi đáp, trao đổi để các em khắc sâu kiến thức, giúp học sinh thể hiện tốt năng lực giao tiếp, đánh giá.

2.3. Hoạt động học tập cá nhân, nhóm theo hướng phát triển năng lực

Trải nghiệm hoạt động thực hành tư duy, quan sát và tạo hình, diễn thuyết, từ các yêu cầu ở mỗi chủ đề dạy học sách giáo khoa theo định hướng phát triển năng lực cho đối tượng là học sinh.

Trong hoạt động nhận thức, tích cực trong quá trình trải nghiệm thực hành nhằm phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của HS.

Trong học tập, yêu cầu sáng tạo đối với học sinh là tạo ra cái mới đối với bản thân thông qua quá trình học tập trải nghiệm thực hành để rồi đúc rút thành kiến thức và kỹ năng cho cá nhân ở mỗi học sinh trong quá trình học tập.

Đối với người giáo viên trong hoạt động dạy học cần tích cực coi trọng việc rèn kỹ năng tự học cho học sinh.

– Dạy cách tự học, tự làm một cách sáng tạo.

– Coi trọng việc trau dồi kiến thức lẫn việc bồi dưỡng kỹ năng (kỹ năng thu thập, xử lý, truyền đạt thông tin...).

Ví dụ: Khi dạy chủ đề Chú bộ đội của chúng em Lớp 5, GV cần cho học sinh tích cực suy nghĩ, hiểu nhớ lại được hình dáng trang phục, hoạt động của chú bộ đội để vẽ, nặn hoặc xé dán và sáng tạo thêm. Học sinh có thể hiểu thêm ngoài chú bộ đội còn có các cô bộ đội nữa. GV không nhất thiết phải làm mẫu để học sinh làm theo mà chỉ cần gợi ý để các em có ý tưởng thực hiện. (Chỉ cần quan sát hình ảnh nhớ lại được hình dáng trang phục và vẽ; phần này đã minh họa trong tiết dạy ngay đầu phần thực hành)

3. Kết luận.

Môn Mĩ thuật trong nhà trường không nhằm đào tạo các em trở thành họa sĩ mà thông qua các hoạt động tạo hình để khơi gợi và phát huy khiếu thẩm mỹ vốn có của trẻ, gây hứng thú cho các em trước cái đẹp tiến tới hình thành thị hiếu thẩm mỹ của bản thân trong cuộc sống hàng ngày. Thông qua những tiết học mĩ thuật hấp dẫn theo từng chủ đề học sinh đã tạo được những sản phẩm độc đáo, thể hiện sự sáng tạo và cảm thụ cuộc sống một cách sinh động. So với phương pháp truyền thống thì phương pháp mới phát huy được khả năng sáng tạo của học sinh, tiết học thoải mái và sinh động hơn. Với phương pháp mới học sinh vừa học, vừa chơi, vừa sáng tạo và các em có cơ hội thực hành, ứng dụng trong học tập và cuộc sống nhiều hơn, học sinh được tự do sáng tạo và khám phá ra những điều mới mẻ trong mỗi tiết học. Phương pháp mới còn phát triển khả năng giao tiếp, khả năng thuyết trình sản phẩm của mình trước đám đông, qua đó phát huy được tinh thần, tính đoàn kết trong các hoạt động nhóm được tăng cao.

Dạy học mĩ thuật theo hướng phát triển năng lực học sinh có vai trò quan trọng đối với việc đổi mới phương pháp dạy học. Thông qua các đối tượng thẩm mỹ và phương pháp giáo dục tích cực, môn Mĩ thuật giúp học sinh nuôi dưỡng cảm xúc thẩm mỹ về bản thân và thế giới xung quanh, tình yêu nghệ thuật và cuộc sống, bồi dưỡng niềm tự hào về truyền thống văn hóa, nghệ thuật dân tộc, phát triển đời sống thẩm mỹ của cá nhân và cộng đồng; rèn luyện cho đức chuyên cần, tính trung thực, tình yêu lao động, ý thức trách nhiệm, tính tự lực, tính thân hợp tác trong giải quyết đề học tập và vận dụng thực tiễn,...

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2015), *Tài liệu dạy học mỹ thuật dành cho giáo viên tiểu học*, Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
2. Bạch Ngọc Diệp (2017), *Một số năng lực chuyên biệt môn Mĩ thuật trong chương trình GDPT mới*, Tạp chí Khoa học giáo dục, tr. 54-58.
3. Đặng Thành Hưng (2012), *Năng lực và giáo dục theo tiếp cận năng lực*, Tạp chí Quản lý giáo dục số 43, tháng 12.
4. Đặng Bá Lãm (2015), *Chương trình giáo dục hướng tới phát triển năng lực người học*, Tạp chí Quản lý Giáo dục (Học viện Quản lý Giáo dục), Số đặc biệt tháng 4.
5. Nguyễn Quốc Toàn, Hoàng Kim Tiến (2007), *Giáo trình phương pháp dạy học Mĩ thuật*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
6. Nguyễn Quốc Toàn (2014), *Mĩ thuật và Phương pháp dạy học mĩ thuật*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.